

Federale Overheidsdienst
Justitie

CENTRUM VOOR
GELIJKHEID
VAN KANSEN
EN VOOR RACISME
BESTRIJDING

Agressie tegen holebi's in Brussel Stad

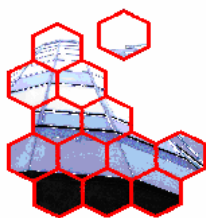
Synthese

Marcia Poelman & Dirk Smits

Cel PWO Vorming & Welzijn

EHSAL, Campus

Nieuwland, Brussel

Dienst voor het
Strafrechtelijk beleid

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	5
2	LITERATUURSTUDIE	5
2.1	Theoretische beschouwingen.....	5
2.1.1	Homofobie	5
2.1.2	Drie alternatieve concepten voor ‘homofobie’:.....	6
2.1.3	Gender.....	6
2.2	Agressie tegenover holebi’s: gegevens uit de literatuur.....	7
2.2.1	Prevalentie.....	7
2.2.1.1	Aangiftes	7
2.2.1.2	Onderzoek	7
2.2.2	Belgisch onderzoek.....	10
2.2.2.1	Attitudes en maatschappelijk klimaat ten aanzien van holebi-seksualiteit	10
2.2.2.2	Ervaringen met homofobe agressie	11
2.2.2.3	Meldingen van agressie tegenover holebi’s.....	11
3	AGRESSIE TEGEN HOLEBI’S IN BRUSSEL STAD: EMPIRISCH LUIK	13
3.1	Enquête.....	13
3.1.1	Beschrijving steekproef.....	13
3.1.2	Onveiligheid en vormen van agressie	14
3.1.3	Profiel slachtoffers: algemeen.....	14
3.1.4	Profiel daders: algemeen.....	15
3.1.5	Tijdstip en locatie.....	15
3.1.6	Cruisingplaatsen.....	16
3.1.7	Verband met seksuele geaardheid.....	16
3.1.8	Aangiftebereidheid.....	16
3.1.9	Impact en verwerking.....	17
3.1.10	Conclusie.....	17
3.2	Interviews	18
3.2.1	Respondenten	18
3.2.2	Stedelijke context.....	18
3.2.2.1	Onveiligheid los van geaardheid	18
3.2.2.2	Samenleven in diversiteit.....	19
3.2.2.3	Gay Brussel	19

3.2.3	Verbale agressie	19
3.2.4	Fysieke agressie	20
3.2.5	Impact	20
3.2.6	Aangifte	21
3.2.7	Beleidsaanbevelingen.....	21
3.2.7.1	Bespreekbaar stellen van holebiseksualiteit	21
3.2.7.2	Wijkwerking.....	22
3.2.7.3	Politie en justitie	22
3.2.7.4	Mogelijkheden tot registratie.....	23
3.2.7.5	Slachtofferhulp	23
3.2.7.6	Verder onderzoek	23

1 Inleiding

Tijdens de zomer van 2004 verschenen in verschillende media berichten over een toegenomen gewelddadige discriminatie van holebi's in Brussel. De koepelvereniging "Het Regenbooghuis" kon de toename van dit geweld niet bevestigen, maar het staat volgens de koepel wel vast dat agressie tegenover holebi's voorkomt. Rond dit onderwerp werden enkele parlementaire vragen gesteld, waarbij bleek dat er geen cijfers voorhanden waren van agressie tegen holebi's, aangezien hiervoor op dat moment nog geen specifieke preventiecode bestond. Op aangeven van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding werd vervolgens in opdracht van het Ministerie van Justitie en gefinancierd door de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid door EHSAL (Cel PWO Vorming & Welzijn) een verkennend onderzoek uitgevoerd naar deze problematiek.

De doelstelling van het onderzoek is een eerste beeld te verkrijgen van de omvang en aard van agressie tegen holebi's in Brussel Stad. Daartoe werd in een eerste fase een literatuurstudie uitgevoerd (deel 2). Vervolgens werd een internet-enquête opgezet, gericht op holebi's die reeds slachtoffer werden van agressie. Om de resultaten van deze enquête te verduidelijken en te kaderen, werden diepte-interviews afgenomen van holebi's en sleutelrespondenten (deel 3).

2 Literatuurstudie

2.1 Theoretische beschouwingen

2.1.1 Homofobie

Niet zozeer agressie tegen holebi's is nieuw, wel het discours erover. In 1972 werd de term 'homofobie' geïntroduceerd, met deze term werd een negatieve houding ten opzichte van holebi's geproblematiseerd. Het is echter duidelijk dat het concept 'homofobie' tekortschiet:

Klassieke fobie	Homofobie
Angst	Kwaadheid, afkeer
Angst wordt als onredelijk ervaren door subject	Kwaadheid wordt als gerechtvaardigd ervaren door subject
Leidt tot vermijding	Leidt tot agressie
Subject zelf wil verandering in toestand	Object van fobie wil verandering in toestand
Individueel probleem	Sociaal-maatschappelijk probleem

2.1.2 Drie alternatieve concepten voor 'homofobie':

Als tegenreactie op het begrip 'homofobie' werden drie andere concepten naar voren geschoven:

- 'seksueel stigma': een stigma verwijst naar het afwijken van kenmerken die als normaal en acceptabel beschouwd worden in de samenleving; een stigma is dus een sociale constructie.
- 'heteroseksisme': verharding van hetero-ideologieën in maatschappelijke structuren, instituten en machtsrelaties.
- 'seksuele vooroordelen': de individuele internalisatie van deze ideologieën, en vervolgens de uitdrukking ervan door bepaalde houdingen en handelingen. Het zijn vooroordelen op basis van seksuele geaardheid, gericht tegen minderheden zoals holebiseksuelen.

2.1.3 Gender

Homofobie en agressie tegen holebi's heeft te maken met gender en macht: opvattingen over holebi's hangen vaak samen met opvattingen over mannen en vrouwen. Het aanhangen van traditionele genderroltyperingen blijkt samen te gaan met hoge scores op homofobie.

Homofobe personen zijn vaak heel gewone jonge mannen, psychosociaal niet bijzonder. "Gay bashing" is voor hen functioneel in het construeren van een eigen mannelijke en heteroseksuele identiteit, door de gerichtheid op holebi's als tegengestelde groep van sociale buitenstaanders.

Daaruit volgt dat agressie niet gezien moet worden als een extreme maar eerder als een normale vorm van homofobie. De aandacht moet gaan naar dagdagelijkse constructies van gender, identiteit en vormen van mannelijkheid.

2.2 Agressie tegenover holebi's: gegevens uit de literatuur

2.2.1 Prevalentie

2.2.1.1 Aangiftes

Een mogelijke bron voor cijfergegevens zijn de aangiftes van dergelijke agressie. Net zoals bij andere misdrijven zullen echter niet alle slachtoffers aangifte doen van wat hen overkomen is. Bovendien zal niet elk slachtoffer melding doen van het homofobe karakter van de agressie. Zelfs indien de slachtoffers wel aangifte doen, met vermelding van de homofobe aspecten, dan moet de registratie van de klacht nauwkeurig gebeuren, met een specifieke code. Dit alles maakt dat aangiftes steeds een onderschatting zijn van de werkelijke omvang van deze problematiek

2.2.1.2 Onderzoek

Een andere mogelijkheid is om te werken via wetenschappelijk onderzoek, via enquêtes. Op basis van verschillende onderzoeken uitgevoerd in de buurlanden, komt men tot een algemeen beeld van agressie tegen holebi's.

- **Slachtoffers**

De vormen van geweld blijken samen te hangen met verschillende slachtofferprofielen. Fysieke bedreiging overkomt vaker mannen dan vrouwen. Bovendien worden bij geweld tegen mannen vaker wapens gebruikt. Vrouwen worden dan weer vaker slachtoffer van verbaal geweld. Seksueel geweld, zowel fysiek als verbaal, werd veel vaker door vrouwen gemeld dan door mannen, hoewel dit te maken kan hebben met het taboe dat voor vele mannen rust op seksueel geweld.

Het Platform Homo/lesbische Emancipatie (1998) stelt vast dat respondenten die zeggen zeer open te zijn over hun seksuele geaardheid, minder te maken hebben met agressie dan mensen die er minder open over zijn. Personen die trachten hun seksuele geaardheid niet uit te dragen blijken een grotere kans te lopen op anti-holebiseksueel geweld.

- **Daders**

De daders van homofobe agressie blijken overwegend jonge mannen te zijn, die in groep handelen. Meestal gaat het om voor het slachtoffer onbekenden. Wanneer dader en slachtoffer elkaar kennen, gaat het vaak om collega's of buurtbewoners.

Er bestaat een verschillend daderprofiel afhankelijk van de geweldsvorm. De jongste daders en de vrouwelijke daders zijn voornamelijk betrokken bij schelden en pesten. Bedreiging met lichamelijk geweld en effectieve mishandeling zijn feiten die vooral gepleegd worden door de iets oudere daders tussen 18 en 30 jaar.

- **Plaats en tijd**

Met betrekking tot de plaats van de misdrijven valt op dat agressie tegen holebi's overal kan voorkomen. Bepaalde plaatsen zijn echter wel aan te duiden als bijzonder risicovol. Het gaat dan vooral om cruisingplaatsen (plaatsen die opgezocht worden met het oog op seksuele contacten). Ook holebi-uitgaansgelegenheden, in het bijzonder plaatsen die door travestieten bezocht worden, zijn meer risicovol.

Algemeen worden evenveel feiten overdag als 's avonds gerapporteerd, naast een kleiner aantal 's nachts. Er is een gelijke verdeling over week en weekend. Wel is het zo dat de ernstigste vormen van geweld, zware fysieke agressie, vaker 's avonds en 's nachts plaatsvinden.

- **Impact**

Afhankelijk van de aard van de agressie, ondervindt tot ongeveer twee derde van de slachtoffers psychische gevolgen. Desondanks blijken heel wat slachtoffers niet of nauwelijks beroep te doen op relevante anderen of hulpverleners. Sommige slachtoffers praten met niemand over wat hen overkwam. Degenen die er wel over spreken, doen dat vooral met hun partner, vriend(in), collega of met een familielid.

Er is een verband tussen de ervaring van geweld en het ontstaan of vergroten van onveiligheidsgevoelens. Minstens een derde tot de helft van de holebi's past zijn gedrag aan om incidenten te vermijden.

- **Aangiftebereidheid**

De aangiftebereidheid bij slachtoffers van homofobe agressie ligt laag. Slachtoffers van haatmisdrijven, ondermeer op basis van seksuele geaardheid, doen minder snel aangifte dan slachtoffers van andere misdrijven.

De aangiftebereidheid ligt het hoogst bij zware vormen van agressie zoals fysiek geweld. Van schelden wordt het minst aangifte gedaan, door nog geen 10%. Bovendien, en dit is van belang voor de betrouwbaarheid van de politiegegevens, maakt minder dan de helft van de slachtoffers melding van het homofobe karakter van het misdrijf, in een aantal gevallen met de vraag dit niet op te nemen in de officiële stukken.

Drempels voor aangifte zijn:

- Onbekendheid met de meldpunten
- Geen vertrouwen in resultaat van de klachtbehandeling;
- Niet op de hoogte zijn van mogelijkheden/wettelijke bepalingen;
- Zelf problemen willen oplossen;
- Angst: voor taboe rond discriminatie, escalatie of secundaire victimisatie, verlies van anonimiteit...;
- Niet inzien van nut;
- Niet belangrijk genoeg om tijd en moeite in te steken.

De slachtoffers die wel aangifte doen, zijn in het algemeen wel tevreden over het politieoptreden bij de aangifte, maar eerder ontevreden over de afwikkeling van de klacht¹. Men is voornamelijk ontevreden over de mate waarin men op de hoogte werd gehouden.

Om de aangiftebereidheid te vergroten zijn verschillende initiatieven mogelijk:

- een grotere naambekendheid van de meldpunten;
- het overleg tussen holebiverenigingen en meldpunten stimuleren;
- meer aandacht voor het belang van aangifte doen;

¹ Communicatie over de afwikkeling van klachten naar het slachtoffer toe is niet de verantwoordelijkheid noch de taak van de politie, wel die van het parket. Er moet echter, om als slachtoffer op de hoogte gehouden te worden van het verloop van een strafrechtelijk dossier, een specifieke aanvraag worden ingediend. Wellicht dient de politie dit duidelijker te maken aan de slachtoffers wanneer zij aangifte doen.

- verhogen van de bekendheid met de procedure om op de hoogte gehouden te worden van afwikkeling van een klacht (registratie als benadeelde persoon).

De redenen dat men geen aangifte doet, hangen ook samen met de aard van de agressie. Wat verbaal geweld betreft, acht men de feiten vaak niet ernstig genoeg. Bij fysiek geweld is men er van overtuigd dat de politie er niets aan kan doen. Slachtoffers dienen dan ook goed geïnformeerd te worden over de vervolprocedure en het nut van een aangifte om hen te overtuigen deze stap te zetten.

Discriminatie op grond van seksuele geaardheid dient als een volwaardige pijler uitgebouwd te worden bij de meldpunten, waaronder ook de politie. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat ook de holebi-vriendelijkheid van het politiekorps ervaren wordt als een factor bij de aangiftebereidheid. Om een goed besef te krijgen van de positie waarin slachtoffers van agressie tegen holebi's zich bevinden, is vorming bij politiediensten wenselijk.

- **Preventieve maatregelen**

- Voorlichtingscampagnes in samenwerking met scholen, jongerenorganisaties en verenigingen;
- Inclusief beleid om de zichtbaarheid van homoseksualiteit te stimuleren;
- Extra beveiligingsmaatregelen in 'risicobuurt';
- Zinnige alternatieve straffen voor de daders;
- Positief klimaat ten aanzien van homoseksualiteit bij de lokale politie, om via een meer adequate registratie van de klachten tot betere preventie te komen;
- Meldpunten dienen laagdrempelig en herkenbaar te zijn.
- Kwesties over veiligheid en homoseksualiteit structureel opnemen in beleidsvoering.

2.2.2 Belgisch onderzoek

2.2.2.1 Attitudes en maatschappelijk klimaat ten aanzien van holebi-seksualiteit

De permissiviteit met betrekking tot homoseksualiteit neemt toe bij de jongere generaties, met de openstelling van het burgerlijk huwelijk op kop, en in minder mate adoptierecht. Dit neemt niet weg dat ook bij jongeren nog vaak een uitgesproken negatieve houding ten opzichte van holebi's aanwezig is. Op basis van recent onderzoek (Hooghe, 2006) kunnen we stellen dat bijna een derde van de Vlaamse jongeren uitgesproken negatief staat ten opzichte van

holebi's. Vincke sprak eerder al van een schijntolerantie. Uit Belgisch onderzoek blijkt dat volgende factoren de opinie van jongeren t.o.v. holebi's beïnvloeden:

- Gender: jongens tonen zich in het algemeen negatiever dan meisjes, vooral ten opzichte van homomannen en minder wanneer het om lesbiennes gaat.
- Informatie: naarmate jonge respondenten vinden dat er meer en betere informatie wordt gegeven, hebben ze een minder negatief beeld van holebi's.
- Onderwijsvorm: jongeren uit het BSO hebben de meest negatieve stereotypering van holebi's. Dan volgen de scholieren van het TSO, daarna KSO'ers en tenslotte ASO'ers.
- Thuis taal van de jongeren heeft een matige invloed, met name bij respondenten met het Turks, Berbers of Arabisch als thuis taal. Deze respondenten blijken een negatievere stereotypering van holebi's te hebben.
- Religiositeit: niet religieuzen staan toleranter ten opzichte van holebiseksualiteit dan gelovigen.

2.2.2.2 Ervaringen met homofobe agressie

Onderzoek van Vincke en Stevens wijst uit dat 40% van de holebi-respondenten ooit werd gediscrimineerd op school, op de werkvloer of in openbare ruimtes. De onderzoekers stellen dat het steeds om een ondergrens gaat, aangezien heel wat discriminatie vermeden wordt omdat holebi's vaak anticiperen op discriminatie en dus bepaalde handelingen niet stellen om discriminatie te vermijden. Ervaringen van discriminatie hangen ook samen met gezondheidskenmerken. Zo scoren respondenten die vaker discriminatie ervaren hoger op depressie. Zij hebben ook minder het gevoel controle te hebben over hun leven en percipiëren zichzelf als minder gezond.

2.2.2.3 Meldingen van agressie tegenover holebi's

- Juridische aspecten

Op 27 maart 2003 trad in België de wet van 25 februari 2003 in werking, ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding. Deze wet had tot doel elke vorm van directe en indirecte discriminatie te verbieden, waarbij seksuele geaardheid één van de mogelijke discriminatiegronden is. Ook pesterijen op basis van vermeende seksuele geaardheid zijn expliciet verboden. Bovendien kunnen de straffen voor een aantal door de wet opgesomde misdrijven verzaamd worden indien *“één van de drijfveren van de misdaad of het wanbedrijf*

bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens [...] zijn seksuele geaardheid [...]'.

- Registratie van homofobe agressie

Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding is bevoegd voor de opvolging van klachten en de begeleiding van slachtoffers van discriminatie op basis van ondermeer seksuele geaardheid. Daarnaast heeft het Centrum ook een aantal meldpunten, in samenwerking met o.a. de Nederlandstalige Holebifederatie en o.a. de Franstalige FAGL. Zowel de Holebifederatie, FAGL als het Centrum zeggen bijzonder weinig klachten te ontvangen over geweld tegen holebi's.

Uiteraard kan een slachtoffer ook aangifte doen van een misdrijf bij de politie. Op basis van gesprekken met vertegenwoordigers van de politie van Antwerpen, Brussel en Gent werd vastgesteld dat de registratie van de klachten voor verbetering vatbaar is. Er werden geen specifieke codes toegekend of de gebruikte codes droegen niet bij tot de zichtbaarheid van homofob geweld. Sinds 1 november 2006 is een nieuwe omzendbrief van het College van Procureursgeneraal van kracht. De omzendbrief beoogt een betere registratie van homofobe misdrijven bij de parketten, maar niet bij de politie. Naast de gebruikelijke code moet men voortaan vermelden dat het gaat om een homofob misdrijf. Een betere registratie van homofobe misdrijven moet er ook toe leiden dat dergelijke misdrijven beter in kaart kunnen gebracht worden en de evolutie ervan opgevolgd kan worden.² Echter een uitbreiding van deze registratie naar politiediensten is wenselijk.

² Deze rondzendbrief mag dan sinds 1 november 2006 van kracht zijn, tijdens een gesprek met de Dienst Slachtofferhulp van de politie (zone Brussel-Elsene) op 2 maart 2007 bleek dat geen aparte code gebruikt werd in de PV's.

3 Agressie tegen holebi's in Brussel Stad: empirisch luik

In dit onderzoek werd geopteerd voor een gemengde aanpak. De problematiek wordt bestudeerd door middel van een online enquête en interviews.

3.1 Enquête

3.1.1 Beschrijving steekproef

De data werden verzameld in de periode 01 juli 2006 tot en met 15 oktober 2006. Om zoveel mogelijk respondenten te bereiken, werd op verschillende manieren ruchtbaarheid gegeven aan het onderzoek. Op verschillende tijdstippen (voormiddag, namiddag, 's avonds en 's nachts) werden in verscheidene holebi-uitgaansgelegenheden, -verenigingen, -zaken en op een holebi-sportmanifestatie meer dan 3000 flyers verspreid met een link naar de enquête erop. Bovendien werd het onderzoek vermeld op de websites en in de nieuwsbrieven van verschillende holebi-verenigingen uit Brussel-Stad. Vooral de publicatie van een kort stukje in de 'RainbowTimes', de tweemaandelijksse nieuwsbrief van het Brusselse Regenbooghuis, zorgde voor een flinke toename van het aantal respondenten. 377 respondenten vulden de enquête in. Het gegeven dat de data binnen een korte periode verzameld moest worden, maakt dat de steekproef beperkt is. De resultaten van de enquête dienen dan ook als louter indicatief beschouwd te worden.

Kenmerken van de steekproef zijn:

- Gender: 30% zijn vrouwen, 70% zijn mannen.
- Taal: Franstalig (81,4%) versus Nederlandstalig (13,3%) en anderstaligen (5,3%).
- Leeftijd: Eerder jong: 23% is jonger dan 26 jaar, 40% is tussen 26 en 35 jaar, 23% tussen 36 en 45 jaar, 9,5% is tussen 46 en 55 jaar. 3,5% is tussen 56 en 65 jaar en 0,5% is ouder dan 65.
- Opleidingsniveau: Eerder hoog: 37% is universitair of postuniversitair geschoold. 39% volgde hoger onderwijs van het korte of het lange type, 20% heeft als hoogste diploma een diploma hoger secundair en 4% heeft uitsluitend lager secundair of lager onderwijs gevolgd.
- Woonplaats: 45,4% woont in één van de 18 gemeenten rond Brussel-Stad. 17,2% woont in Brussel zelf. 37,4% van de respondenten komt van buiten Brussel.
- Geaardheid: exclusief homoseksueel / lesbisch: 58%, eerder homoseksueel: 31%

3.1.2 Onveiligheid en vormen van agressie

Bijna één derde van de respondenten zegt zich minstens één keer per maand onveilig in Brussel Stad te voelen omwille van zijn of haar geaardheid. Inwoners van Brussel-Stad, en in iets mindere mate inwoners van de 18 gemeentes rond Brussel, zeggen zich vaker onveilig te voelen in Brussel-Stad omwille van hun seksuele geaardheid. De inwoners van Brussel-Stad rapporteerden in de enquête ook vaker agressie. Ter vergelijking: in de Veiligheidsmonitor 2006 zegt 17% van de inwoners van het Brussel Hoofdstedelijk Gewest zich altijd of vaak onveilig te voelen. Zowel in de eigen survey als in de Veiligheidsmonitor is er een verband tussen slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens.

De meest voorkomende vorm van agressie is verbale agressie. 60% van de respondenten gaf aan 1 of meerdere keren slachtoffer geweest te zijn van verbale agressie. 19% van de respondenten was slachtoffer van bedreiging en 10% slachtoffer van fysieke agressie. 9% van de respondenten werd geconfronteerd met beschadiging of diefstal van eigendom. Tenslotte werden 8 respondenten (3%) slachtoffer van aanranding of verkrachting.

Herhaaldelijk met verbale agressie geconfronteerd worden, is niet uitzonderlijk. Bij andere vormen van agressie vermeldden de respondenten meestal slechts 1 incident: voor beschadiging meldde ongeveer 6 op 10 slachtoffers slechts 1 incident en was het hoogste aantal gerapporteerde incidenten 4. Bedreiging kwam in de helft van de gevallen 1 keer voor, en fysieke agressie kwam in 24 van de 34 gevallen 1 keer voor. Bij 4 van de 8 personen die melding maakten van een aanranding of verkrachting ging het om 1 feit, bij de andere 4 respondenten ging het telkens om 2 feiten. De slachtoffers van fysieke agressie meldden in iets meer dan de helft van de gevallen geen fysiek letsel. 15 personen liepen wel een fysiek letsel op, voor 7 van hen was medische zorg vereist.

3.1.3 Profiel slachtoffers: algemeen

Er waren relatief meer mannelijke dan vrouwelijke slachtoffers wanneer het om fysieke agressie ging. In mindere mate waren er ook relatief meer mannelijke slachtoffers dan vrouwelijke wanneer het om bedreigingen ging. Respondenten die in Brussel-Stad of in één van de 18 gemeentes rond Brussel wonen, hebben meer kans om slachtoffer te zijn dan respondenten die buiten Brussel wonen.

3.1.4 Profiel daders: algemeen

- Tussen de 18 en de 30 jaar oud
- Veelal mannelijke daders
- Handelen in groep (drie of meer daders)
- Meestal onbekenden

Er zijn een aantal verschillen naargelang de vorm van agressie:

- Verbale agressie: in 1 op 10 gevallen daders die gekend zijn door het slachtoffer
- Beschadiging/diefstal: vaker onbekende en jonge daders.
- Seksuele agressie: dader handelt vaak alleen en wordt vaak ouder geschat dan 30 jaar.
- Fysieke agressie: eerder jonge daders in groep.

3.1.5 Tijdstip en locatie

De meeste feiten vinden 's avonds en 's nachts plaats, en op straat (78% van alle gerapporteerde incidenten). De respondenten werd ook gevraagd of ze konden zeggen in welke wijk of straat de agressie plaatsvond (aantal incidenten is vermeld tussen haakjes):

1. Kolenmarkt (22)

2. Beurs (18)

3. Anspachlaan (17)³

4. Zuidstraat (14)

5. Anneessensstraat (10)

6. Steenstraat (10)

7. Centraal station (9)

8. Grote markt (9)

9. Dansaertstraat (6)

10. Fontainasplein (5)

Deze 10 straten nemen 40% van de gevallen van verbale agressie voor hun rekening en worden eveneens het vaakst genoemd bij andere vormen van agressie. Dit is niet

³ Deze top-drie maakt een belangrijk deel uit van de Brusselse holebi-buurt, de Sint-Jacobswijk.

verwonderlijk, daar veel feiten (22%) zich afspelen in de omgeving van een holebi-uitgaansgelegenheid.⁴

3.1.6 Cruisingplaatsen

Cruisingplaatsen zijn een quasi-uitsluitend mannelijk fenomeen, en een belangrijke risicoplaats voor fysieke agressie. Bijna 1 op 5 gevallen van fysieke agressie vindt plaats in een park. Desalniettemin werd geen verband vastgesteld tussen cruisen en het ervaren van agressie.

3.1.7 Verband met seksuele gearardheid

Naast de plaats van de feiten (vaak in de buurt van een holebi-uitgaansgelegenheid), leidt 90% van de respondenten het anti-holebiseksuele karakter bij verbale en andersoortige agressie af uit het 'homofobe taalgebruik van de dader'.

3.1.8 Aangiftebereidheid

De aangiftebereidheid voor de verschillende vormen van agressie is laag: het laagst bij verbale agressie (3%) en bedreiging (4 op 60 respondenten), iets hoger bij seksuele agressie, en de hoogste cijfers zijn voor beschadiging en fysieke agressie, waar telkens iets meer dan één derde van de slachtoffers klacht neerlegde. De relatief hogere aangiftebereidheid voor beschadiging of diefstal en fysieke agressie houdt mogelijk verband met verzekeringskwesaties of de ernst van de feiten. Zo ligt de aangiftebereidheid significant hoger bij de slachtoffers van fysieke agressie die daardoor medische zorg nodig hadden.

Er werd ook gepeild naar de redenen voor het niet aangeven van de feiten. De vaakst genoemde redenen zijn 'De politie zal dit niet ernstig genoeg vinden' en 'De daders worden toch niet gestraft'. Dit was het geval voor alle vormen van agressie, behalve voor seksuele agressie. Bij seksuele agressie waren de twee belangrijkste redenen 'De daders worden toch niet gestraft' en 'Ik los het zelf wel op'.

Wat echter bij zeer veel van de antwoorden in deze categorie terugkomt, is een gebrek aan vertrouwen in politie en justitie. Soms heeft dit gebrek aan vertrouwen te maken met de homofobe aard van de agressie. In deze gevallen is de respondent ervan overtuigd dat dit niet

⁴ In de ogen van de Dienst Slachtofferhulp van de politie (zone Brussel-Elsene) is de Sint-Jacobswijk geen "aandachtswijk". Zo worden eerder Bockstael en Anneessens aangeduid als "problematisch"; Ook in de ogen van de politie gebeuren in de Sint-Jacobswijk niet opvallend meer algemeen criminele feiten dan in de rest van Brussel.

belangrijk is voor politie en justitie, of de respondent denkt negatieve reacties te krijgen wanneer hij/zij zich out. Vele van deze respondenten, een tiental, baseren hun oordeel op eerdere ervaringen. Zo worden er gevallen gemeld waarbij de politie geen gevolg gaf aan een oproep, gevallen waarbij de politie aan het slachtoffer zei dat ze toch niets konden doen of het slachtoffer beschimpte, en in enkele gevallen werden politieagenten als dader genoemd.

Aangezien de aangiftebereidheid laag is, zijn er maar weinig gegevens over hoe dergelijke aangifte verloopt. Alle vormen van agressie samen genomen zijn er ongeveer evenveel slachtoffers die hun seksuele geaardheid en de homofobe aard van agressie vertellen aan de politie als slachtoffers die dit verzwijgen.

De tevredenheid over de reactie van de politie op deze informatie is wisselend. Wat zeer duidelijk naar voor komt, is dat slachtoffers zelden op de hoogte worden gehouden van het gevolg dat aan hun klacht werd gegeven. Slechts 2 op 54 respondenten geven aan op de hoogte gehouden te zijn.

3.1.9 Impact en verwerking

De verschillende vormen van agressie geven vooral aanleiding tot gevoelens van angst en onveiligheid. Een aanzienlijk percentage van de slachtoffers, tussen een kwart en de helft koppelt de ervaring ook terug naar de eigen identiteit en de aanvaarding en beleving van hun seksualiteit. De angstgevoelens zijn vooral hoog bij respondenten die slachtoffer werden van beschadiging of diefstal en van fysieke agressie. Slachtoffers van agressie doen voor de verwerking van de feiten vooral beroep op hun vrienden en hun partner minder dan op hulpverleners, familie en dergelijke.

3.1.10 Conclusie

Van de verschillende vormen van agressie bleek vooral verbale agressie zeer vaak voor te komen, maar ook andere vormen van agressie werden gerapporteerd. Uit een analyse van de heterogene slachtoffergroep bleek dat zowel ouderen als jongeren, zowel mannen als vrouwen, slachtoffer kunnen worden van agressie tegen holebi's. De slachtoffers leiden voornamelijk uit het homofobe taalgebruik van de dader af dat het om homofobe agressie gaat.

De daders zijn vooral jonge, onbekende mannen in groep. De agressie die de respondenten rapporteren, vindt voornamelijk 's avonds en 's nachts plaats, in de omgeving van holebi-uitgaansgelegenheden (de Sint-Jacobswijk).

Slachtoffers blijken zelden aangifte te doen van de feiten. Anderzijds moeten we opmerken dat de aangiftbereidheid in het algemeen bij de bevolking niet zeer hoog ligt. De respondenten blijken vooral niet veel te verwachten van een aangifte. Men gaat ervan uit dat de politie de feiten niet ernstig genoeg zal vinden, of men denkt dat de daders toch niet gestraft zullen worden.

Het ervaren van agressie laat vaak een diepe indruk na op het slachtoffer. Bovendien was er een samenhang tussen het ervaren van agressie en zich onveilig voelen als holebi. Slachtoffers van agressie vermijden vaak bepaalde buurten, of vermijden om zichtbaar hand in hand te lopen. Dit geldt voor alle vormen van agressie, ook verbale.

3.2 Interviews

3.2.1 Respondenten

Er werden 21 interviews afgenomen. Enerzijds ging het om holebi's: twee lesbiennes en negen homo's werden geïnterviewd, één heteroseksuele transseksuele vrouw en een mannelijke prostituee. Deze laatste twee identificeren zich niet als holebi, maar ervaren wel antiholebiseksuele agressie. Anderzijds werden acht sleutelfiguren geïnterviewd: twee straathoekwerkers, drie personen die werkzaam zijn in holebi-horeca zaken, één medewerker van de dienst slachtofferhulp en twee personen uit het holebi-verenigingsleven.

3.2.2 Stedelijke context

3.2.2.1 Onveiligheid los van geaardheid

De respondenten merkten op dat (on)veiligheid in Brussel Stad voor hen ook te maken heeft met de algemene context van een grootstad, naast kwesties die samenhangen met hun geaardheid. Men voelt zich al eens onveilig, heeft ervaring met agressie, of heeft verhalen gehoord van anderen die losstaan van geaardheid. Het gaat dan om agressie die volgens de respondenten 'om het even wie' kan overkomen.

De stad wordt vaak ook ervaren als een erg anonieme omgeving. Men zou minder contacten hebben met buurtbewoners. Dit kan conflicten in de hand werken of kan het uitklaren van conflicten volgens respondenten bemoeilijken.

Dergelijke ‘algemene’ vormen van onveiligheid of agressie worden door de respondenten in verband gebracht met bepaalde buurten die als verloederd of achtergesteld worden beschouwd, met groepjes jongeren die rondhangen en die men als bedreigend ervaart en met de aanwezigheid van diverse bevolkingsgroepen die samenleven op het grondgebied van Brussel en waartussen men soms spanningen ervaart.

3.2.2.2 Samenleven in diversiteit

Het gaat hierbij vaak om de aanwezigheid van etnische groepen, waarvan de geïnterviewden denken of ervaren dat de tolerantie ten opzichte van holebi’s lager zou liggen. Men hanteert gemengde denkkaders om dit te duiden. Enerzijds wijst men op culturele verschillen (positie van seksualiteit en striktere dichotomie man/vrouw bij allochtonen), anderzijds wijst men op sociaal-economische verschillen in Brussel Stad en stelt men bepaalde vormen van agressie voor als de territoriumdrift van gefrustreerde jongeren met weinig toekomstperspectief.

Wanneer men spreekt over diversiteit in deze context, dient zeker een vermelding te gaan naar de situatie van allochtone holebi’s. Zij lijken een extra moeilijke positie in te nemen, daar zij op verschillende vormen van uitsluiting stoten, als allochtoon en als holebi. Projecten die in dit kader zijn opgestart, tonen alleszins aan dat de bespreekbaarheid van holebiseksualiteit binnen etnische gemeenschappen zeker geen ééndimensionaal gegeven is en dat ook daar zeker goede wil aanwezig is om initiatieven te onderzoeken.

3.2.2.3 Gay Brussel

De meeste respondenten laten zich zeer positief uit over Brussel. Slechts een enkeling zegt toch terug naar een meer landelijke omgeving te verlangen. Men waardeert de mogelijkheden die het stadsleven biedt op het vlak van recreatie, en percipieert meer mogelijkheden om andere holebi’s te ontmoeten. De buurt rond de Kolenmarkt, bekend om de vele holebi-zaken, is daarvan de kristallisatie. De anonimiteit van de stad, enerzijds als negatief beschouwd, kan men anderzijds waarderen als het gaat om het beleven van zijn of haar geaardheid. In een meer landelijke omgeving zou meer gepraat worden over iemands geaardheid. De stad zou op dat vlak meer progressief en open zijn.

3.2.3 Verbale agressie

Bijna alle respondenten getuigen over de alledaagsheid van verbale agressie. Slechts een enkeling, een jonge man die niet in Brussel Stad woont, had slechts één ervaring met verbale agressie. Ook de sleutelfiguren, werkzaam als straathoekwerker of in een holebi-zaak, stellen

dat homofobe opmerkingen gangbaar zijn. Wanneer men hand in hand met zijn partner over straat loopt of een homosauna verlaat, gebeurt het geregeld dat men opmerkingen krijgt. Daarnaast zijn er echter zeer diverse verhalen van meer subtiele vormen van (verbale) agressie, die we kunnen vatten met de term heteronormativiteit. Familieleden die zeer duidelijk een negatieve houding tonen (tot op het punt dat men niet langer welkom is bij zijn familie of alleszins zonder partner dient te verschijnen), schoolgenoten of collega's die negatief reageren, met vaak als gevolg dat men zijn geaardheid verzwijgt, etc. De respondenten geven aan dat zowel expliciete beledigingen door onbekenden (vaak jongeren op straat) als meer subtiele heteronormativiteit door hen wel degelijk beide als agressie worden beschouwd, en dat beide zaken een negatieve impact op hen hebben.

3.2.4 Fysieke agressie

Sommige respondenten werden reeds slachtoffer van fysieke agressie. Vaak ging het dan om een combinatie van uitschelden, bedreigen, slaan en schoppen en diefstal. Dergelijke zaken gebeurden meestal op weg naar huis, na het uitgaan en waren erg gewelddadig.

Bij de dienst slachtofferhulp kon men bevestigen dat de hulpvragen met betrekking tot homofob geweld die zij krijgen, bijna altijd gaan over mannen die tijdens het cruisen zeer ernstig geagresseerd werden. Hoewel zeker niet alle cruisende mannen geagresseerd worden (in de survey werd geen verband vastgesteld), vinden de meest extreme vormen van geweld (tot bijna dood) bijna altijd plaats op cruisingplaatsen, en vormen deze dus een belangrijke risicoplaats.

3.2.5 Impact

Alle vormen van agressie hebben een impact op de slachtoffers. Ook bij verbale agressie wordt men geraakt in zijn zelfbeeld. De respondenten zeggen kwaad, onthutst of teneergeslagen te zijn ten gevolge van agressie-incidenten. Indien het gaat om herhaalde incidenten, zoals bij systematische pesterijen door buurtbewoners, dan kan het tot ernstige psychosociale problemen leiden.

In het geval van fysieke agressie komen bovenop traumareacties vaak nog ernstige lichamelijke kwetsuren. Soms voelt men zich schuldig omdat men het gevoel heeft niet adequaat gereageerd te hebben. Vooral als men heeft men vaak het idee dat men zich verbaal of fysiek meer had moeten laten gelden.

De respondenten zeggen hun gedrag aan te passen na ervaringen met agressie. Men zegt wantrouwiger te zijn, op te letten tegenover wie men zich out, of en wanneer men hand in hand loopt...Meer algemeen tracht men dominante genderrollen te respecteren.

3.2.6 Aangifte

De voornaamste redenen die respondenten noemden om geen aangifte te doen van agressie is dat men denkt dat de daders toch niet gevonden en/of gestraft zullen worden. Men denkt dat de politie de feiten niet ernstig zal nemen, of is niet gerust in de holebivriendelijkheid van de politie. Soms zegt men dat de feiten niet voldoende ernstig zijn. Hiermee zeggen de respondenten niet dat de feiten voor hen niet ernstig zijn, maar eerder dat het om feiten gaat die juridisch niet strafbaar zijn of geen prioriteit zouden vormen voor politie en justitie.

Wanneer men er toch toe komt om aangifte te doen, zijn er diverse factoren die spelen. Men doet kort na de feiten aangifte, wanneer men nog bijzonder kwaad is. Wanneer er enkele dagen over gaan (bijvoorbeeld doordat er tijdens de aangifte iets fout gaat) dan zal men vaak geen tweede poging ondernemen. Men zegt aangifte te doen omdat men wil dat de daders gestraft worden, omdat men een officieel bewijs wil van wat er is gebeurd (niet enkel voor verzekeringskwesties, maar ook omdat men erkenning wil van wat men heeft meegemaakt) en men wil vermijden dat anderen hetzelfde overkomt.

3.2.7 Beleidsaanbevelingen

3.2.7.1 Bespreekbaar stellen van holebiseksualiteit

De bespreekbaarheid en aanvaarding van holebiseksualiteit dienen bevorderd te worden. Dit kan ondermeer door sensibiliseringscampagnes in samenwerking met holebiverenigingen, binnen en buiten het onderwijs. In het bijzonder dient er aandacht te gaan naar bepaalde doelgroepen, zoals jonge mannen. Het belang van sensibilisering wordt extra ondersteund door de lage aangiftecijfers voor anti-holebiseksueel geweld (geldt ook voor andere misdrijven).

Binnen politiediensten en justitie dient structurele vorming voorzien te worden opdat deze diensten adequaat kunnen omgaan met slachtoffers van anti-holebi geweld.

Omgekeerd zijn initiatieven om de reputatie van politie en justitie inzake holebivriendelijkheid te verbeteren uiterst welkom.

3.2.7.2 Wijkwerking

Verloedering van sommige buurten en de sociaal-economische achterstelling van bepaalde groepen kunnen spanningen tussen verschillende groepen stadsbewoners in de hand werken. Een goede buurtwerking kan preventief werken, of helpen om bestaande conflicten op te lossen.

3.2.7.3 Politie en justitie

De beeldvorming i.v.m. politie en justitie bij de respondenten brengt verschillende verbeterpunten aan het licht: men denkt niet ernstig genomen te worden, twijfelt aan de actie die politie en justitie ondernemen ten gevolge van een aangifte, en beschouwt de politie soms als holebi-onvriendelijk. Een uitgewerkt diversiteitsbeleid met aandacht voor beeldvorming en specifieke doelgroepen kan hierop een antwoord bieden. Volgende elementen kunnen deel uitmaken van zo'n diversiteitsplan.

- **Structureel overleg met holebi-verenigingen:**
Regelmatig overleg tussen de politie en de holebi-verenigingen kan helpen gerichte acties te ondernemen t.o.v. antiholebiseksuele agressie, aangepast aan de reële situatie in de wijken. Bijvoorbeeld, op basis van overleg met de holebiverenigingen kan bepaald worden of een verhoogde politie aanwezigheid op specifieke plaatsen en tijdstippen wenselijk is. Daarenboven kan dit overleg ook gebruikt worden om de holebi-vriendelijkheid van de politie te verhogen.
- **Vorming**
Het is van belang dat bij de politie de nodige gevoeligheid en empathie bestaat opdat het slachtoffer het homofobe karakter van een misdrijf zou vermelden. Een vorming verplicht voor alle politiebeambten die met slachtoffers in contact komen lijkt hiervoor de aangewezen piste.
- **Registratie**
Indien men wil komen tot een adequate registratie van homofobe agressie, dan is het belangrijk dat zowel politie als justitie dit op een gelijkaardige wijze registreren. Een tweede voorwaarde om tot een adequate registratie te komen is dat het homofobe karakter van een misdrijf moet onderscheiden kunnen worden door de agent die instaat voor de registratie bij vaak complexe misdrijven. Enige bijkomende vorming op dit gebied kan wenselijk zijn.

- Materiële omstandigheden

De materiële omstandigheden waarin de aangifte of klachtneerlegging gebeurt, kunnen ertoe bijdragen dat slachtoffers zich gerespecteerd voelen en ook het homofobe karakter van het misdrijf vermelden. Echter een rustige ruimte met de nodige privacy is hierbij onontbeerlijk.

3.2.7.4 Mogelijkheden tot registratie

De mogelijkheden met betrekking tot registratie (politie, justitie, holebifoon, FALG, en Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding) van agressie met een homofob karakter dienen grondig gecommuniceerd te worden naar de doelgroep. Deze registratie dient vervolgens consequent te gebeuren, en zonder dat deze informatie negatieve gevolgen kan hebben voor het slachtoffer.

3.2.7.5 Slachtofferhulp

De doorverwijzing van slachtoffers van antiholebiseksueel geweld naar de dienst slachtofferhulp dient consequent te gebeuren. Om een goede werking te verzekeren, moeten deze diensten kunnen rekenen op een degelijke en voldoende uitgebreide omkadering.

3.2.7.6 Verder onderzoek

Voorliggend onderzoek diende te geschieden binnen een korte tijdsperiode en met een beperkt budget. Bovendien is het onderzoek beperkt tot Brussel Stad. Er is gekozen om de problematiek te benaderen vanuit het standpunt van de slachtoffers. Toekomstig onderzoek kan een (grootschaliger) herhaling van het huidig onderzoek zijn, om een eventuele evolutie van dit fenomeen in kaart te brengen. Onderzoek onder (potentiële) daders kan dynamieken bij deze groep blootleggen die een preventief beleid kunnen ondersteunen. Onderzoek onder holebi's kan zich eventueel richten op het in kaart brengen van copingstrategieën met betrekking tot homofobe agressie, wat hulpverleners kan helpen bij het begeleiden van slachtoffers.